

Een familiedrama zonder weerga

Enige tijd geleden ontving ik van twee Amerikanen uit Boston, Caroline en Scott Meeks, het verzoek of ik hen wilde bijstaan bij het zoeken naar familiesporen in Leeuwarden. Tijdens een reis naar Europa zouden ze om die reden naar Leeuwarden komen. Dat zou een bijzondere ontmoeting worden.

Wat bleek? Caroline was familie van het Joodse echtpaar George de Kadt en Bertha Polak. Hij was een briljante chemicus en had tot in de laatste wereldoorlog een belangrijke functie bij het laboratorium van de Coöperatieve Condensfabriek Friesland. Zijn vrouw was juriste en dochter van de bekende limonadefabrikant C. P. Polak. Caroline is een nicht van haar. Het echtpaar De Kadt woonde aan de Willem Lodewijkstraat nummer 45 en had vijf kinderen. Beiden waren gewaardeerde leden van de joodse gemeenschap in Leeuwarden. Op een gegeven moment mochten joodse kinderen in de oorlog niet meer school. Men besloot een eigen joodse school op te richten. George de Kadt heeft daar toen naast zijn werk nog les gegeven. In 1942 werd steeds duidelijker wat voor verschrikkelijk lot de joden boven het hoofd hing. De familie De Kadt was zich daar nog meer dan anderen pijnlijk van bewust.

Volgens een vroeger bericht van de oud-CCF-directeur A. Bouwes in 't Kleine Krantsje is de familie De Kadt in juni 1942 aangeboden om te vluchten. De in Amerika woonachtige ouders van mevrouw De Kadt hadden voor het gezin een visum voor Cuba weten te regelen. Maar dan moest het gezin eerst wel door heel bezet Europa naar Spanje vluchten: een heel riskante onderneming. Met zo'n groot gezin, waar ook nog een baby bij zat, viel je al snel op. Bovendien was het gezin onderweg afhankelijk van de hulp van steeds weer wisselende personen die niet bij voorbaat te vertrouwen waren.

Het echtpaar besloot niet op dat aanbod in te gaan. Tegelijk voorvoelde men al snel slachtoffer te worden van het naderende stelselmatig oppakken en deporteren van joden. Vader en moeder De Kadt namen in hun wanhoop en in hun afschuwelijke dilemma een dramatische beslissing: men besloot zich als gezin collectief van het leven te beroven. Op 20 juni 1942 heeft het gezin zich zelf vergast in de badkamer van hun woning aan de Willem Lodewijkstraat. Andere berichten spreken over het innemen van cyaankali. De kinderen gingen eerst dood, daarna de ouders. Uit de overlijdensaktes kan worden opgemaakt dat de dood bij twee kinderen kennelijk niet tijdig intrad en dat zij met behulp van een hamer uit het ingetreden lijden moesten worden verlost. Dit drama gaat elk voorstellingsvermogen te buiten. Grotere wanhoop en een moeilijker beslissing zijn voor een ouderpaar niet denkbaar. Naast het echtpaar waren de dochters Paulina (12 jaar), Esther (10 jaar) en Hanna (7 jaar) en het zoontje Abraham (5 jaar) bij deze zelfmoord betrokken. De baby, David Jan, was tevoren echter door het echtpaar in een wieg voor het geopende raam in de huiskamer gelegd. In de hoop dat het huilende kind zou worden gered en dat het geslacht De Kadt / Polak daarmee toch zou worden doorgegeven. Naast de wieg lag een briefje met daarop de naam van het kind. Een buurvrouw, mej. Sinnema, van twee huizen verder ontdekte de huilende baby, omdat ze achterom het huis wist te bereiken. Ze ontdekte de huilende David Jan, alarmeerde het kindermisje van de familie, mej. Seijffers. Samen deden ze de afschuwelijke ontdekking in de badkamer op de eerste verdieping. Het kindermisje heeft de zorg voor de baby op zich genomen. Rond het einde van de oorlog moet het kind naar zijn grootvader in Amerika zijn gebracht. Toen David Jan 25 jaar was is hij bij een treinongeluk om het leven gekomen. Hij zou net voor het eerst zijn geboortestad gaan bezoeken....

Toen Caroline en Scott bij ons in Leeuwarden verbleven zijn ze op een geweldig klantvriendelijke manier door het Historisch Centrum Leeuwarden (Jan Faber) voorgelicht over wat bekend was over de familie de Kadt / Polak. Ze kregen ook diverse documenten mee. Daarna heb ik met hen het graf van het gezin bezocht op de Joodse Begraafplaats, een indrukwekkende plek in Leeuwarden - normaliter niet openbaar toegankelijk - waar ik zelf

ook nog nooit was geweest. Bij het graf heb ik de familie een tijdje alleen gelaten om hen in staat te stellen allerlei rituelen te verrichten. Een daarvan was dat ze symbolisch snoepgoed voor de kinderen op de grote grafsteen neerlegden. Ik koester de genomen foto van het graf . Ik vroeg me af wie later eigenlijk voor die grafsteen heeft gezorgd. Dat blijkt de joodse gemeenschap zelf gedaan te hebben.

Daarna reden we naar de woning aan de Willem Lodewijkstraat waar het drama zich heeft afgespeeld. De Amerikanen wilden een foto nemen van het huis. Ik zei: 'laten we ook even aanbellen, mogelijk weten de bewoners meer over wat zich hier heeft afgespeeld'. Alle Wijnstra en Riny Wijnstra-Postma, een heel vriendelijk echtpaar op leeftijd, deden open. Tot onze grote verrassing bleek de familie Wijnstra de eerste bewoner van het huis van direct na de oorlog te zijn. Nog sterker: mevrouw Wijnstra vertelde dat ze vroeger wel eens bij de meisjes van de familie de Kadt (schoolgenoten) in huis had gespeeld. Ook is later nog een trouwfoto in een bergplaats van de familie De Kadt gevonden. De Amerikanen en ik waren een en al oor toen we de getuigenissen van de familie Wijnstra uit de eerste hand konden vernemen. Naast het HCL ben ik hen dankbaar voor deze wel heel bijzondere ontmoeting.

Peter de Haan